

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра східної і слов'янської філології

Магістерська робота

з арабської філології на тему:

«ЗООЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ:
СТРУКТУРА ФУНКЦІОНУВАННЯ»

Студента групи Мар 54-21

Факультету сходознавства і слов'янської
філології

Денної форми навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.06 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша –
арабська

Освітньої програми: східна філологія:
арабська мова і література, переклад,
методика навчання

Бакашева Ібрагіма Баймурзайовича

Науковий керівник:

Професор Рибалкін В. С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МОВНИХ ОДИНИЦЬ.....	6
1.1 Поняття "термін" у сучасному мовленні.....	6
1.2 Функціонування термінів	10
1.3 Системність термінології, ознаки терміна	17
1.4 Зоологічна термінологія як особлива мовна система.....	22
1.5 Видатні зоологи арабського світу.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ, ЗООНІМИ ТА ЗООНІМІКА.....	35
2.1 Лексико-семантичні закономірності перекладу арабських зоологічних термінів.....	35
2.2 Зооніміка та зооніми.....	38
2.3 Біологічна та зоологічна номенклатури в арабській мові.....	42
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	49
ВИСНОВКИ.....	53
ملخص.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58

Вступ

Переклад є одним із найдавніших видів діяльності, котрий застосовується для відтворення тексту оригіналу засобами іншої мови зі збереженням єдності змісту і форми. Це процес, який відбувається між двома мовами. В цьому процесі роль перекладача лежить у тому, щоб полегшити передачу сенсу, повідомлення і елементів культури з однієї мови на іншу та зробити еквівалент для реципієнта. За допомогою перекладу ми спілкуємося та передаємо культуру, ідеї та норми. Тому переклад має бути точним, зрозумілим та природнім, особливо для носіїв мови. Але дослідники та науковці вважають, що такого ідеального перекладу не існує. Жоден переклад не є «ідеальним», оскільки культури та мови відрізняються. Тому в процесі перекладу тексту з однієї мови на іншу перекладачеві, можливо, доведеться вдаватися до пояснення, опису чи використання інших методів перекладу. Якщо говорити про переклад термінології точних наук, то адекватного перекладу може бути досягнуто лише при співпраці професійного перекладача та професіонала в даній галузі науки. Але коли переклад стосується галузі мовознавства, що є сферою діяльності самого перекладача, то цей процес зовсім інший і порівняно складніший. Маючи справу з лінгвістичною термінологією, очікується, що перекладач буде гарно розумітися на лінгвістичних системах як мови оригіналу, так і мови перекладу. В цьому випадку перекладач має перед собою кілька варіантів: він або знає цей термін і розуміє його значення та добре знайомий з його еквівалентом в мові перекладу, або не знає ні терміна, ані перекладу, ані його значення. В першому випадку перекладач замінює слово в мові оригіналу на його відповідник в мові перекладу. Але у випадку коли перекладач не знає терміна, він вдається до використання різних методів перекладу.

Розбір та розгляд специфіки перекладу зоологічної термінології арабської мови є важливим дослідженням в наш час, так як існує дуже мало опублікованих робіт у мережі на цю тему. Не менш важливим є те, що зоологічну термінологію можна зустріти в повсякденному мовленні з носіями мови, або вивчаючими її людьми.

Актуальність роботи визначається недостатньою кількістю наявних робіт українською мовою, що висвітлювали б розвиток, та становлення перекладу арабської зоологічної термінології. Ті праці, що існують, безумовно проливають світло на наукову проблему, проте, враховуючи її значимість, додаткове всебічне осмислення питання вбачається не зайвим.

Об'єктом дослідження є розбір та розгляд специфіки зоологічної термінології арабської мови, її становлення та розвиток.

Предметом дослідження є процеси формування і функціонування зоологічної термінології в сучасній арабській літературній мові (САЛМ)

Метою цієї роботи є дослідження характеристик зоологічної термінології арабської мови та специфіки її функціонування при мовленні.

Мета роботи полягає в вирішенні наступних завдань:

1. Аналіз проблематики на прикладі окремих лексем.
2. Окреслення ключових проблемних питань зоологічної термінології арабської літературної мови
3. Встановлення витоків зоологічної термінології арабської літературної мови.

Практичні та теоретичні завдання, поставлені в даному дослідженні, обумовили вибір описового та моделюючого **методів**.

Наукова новизна кваліфікаційної магістерської роботи полягає в повному огляді зоологічної термінології сучасної арабської літературної мови, формування, розвиток та сучасний стан.

Теоретичне значення дослідження визначається багатоплановістю проблематики, з огляду на значення, яке відіграє зоологічна термінологія в спілкуванні сучасною арабською літературною мовою.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів та висновків у розробці підручників, посібників та інших матеріалів для студентів, котрі вивчають арабську мову та дослідження специфіки зоологічної термінології арабської літературної мови в цілому.

РОЗДІЛ 1. ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

1.1. Поняття "термін" у сучасному мовленні

Науково – технічна революція (НТР) веде до зростання кількості спеціальних лексичних одиниць у зв'язку з необхідністю вирішення, принаймні, трьох найважливіших завдань:

- 1) позначення маси виявлених явищ і закономірностей природи і суспільства створюваної продукції промисловості і сільського господарства;
- 2) автоматизована обробка значних обсягів наукової, технічної, економічної та іншої спеціальної інформації, зафіксованої засобами природних і штучних мов, і передача цієї інформації в доступній для сприйняття людиною формі;
- 3) функціонування автоматизованих систем управління різних рівнів, що використовують знакові системи, в тому числі одиниці природних мов.

Слід зазначити, що вивчення термінів у сучасний час не може обмежуватися лише виявленням їх власних ознак – терміни необхідно порівнювати з одиницями неспеціальної лексики, з одного боку, і протиставляти їм, з іншого. [2]

Основною одиницею термінології, найменшою її складовою є слово. Тому найважливіше місце в термінології займає поняття слово-термін.

У мові є слова-терміни і слова-нетерміни, тобто загальнонавчовані, побутові слова.

Усі ці науки, наукові дисципліни та галузі знань оперують специфічними науковими та загальнонауковими поняттями та категоріями, які в свою чергу також позначаються спеціальними або загальнонауковими термінами. З цього випливає, що терміни виконують об'єктну функцію в широкому діапазоні сфер

теоретичної та прикладної діяльності, і кожна з них виділяє в терміні ті аспекти, які їй потрібні.

Оскільки терміни через загальні поняття пов'язані зі спеціальними областями знань і діяльності, вони являють собою об'єкт, яким неминуче займаються всі науки, які вивчають ці сфери. Слід зазначити, технічні, природні та суспільні науки: спеціальні поняття, які стосуються предмета їх вивчення, позначаються технічними, науковими, суспільно-політичними, економічними термінами, а системи понять – термінологічними системами. Далі – це методологічні науки: філософія, логіка, семіотика, кібернетика, загальна теорія систем, до яких примикають міждисциплінарні області знання, такі, як математика, інформатика, екологія...

Визначення сутності терміну та процесів термінотворення обумовлює головну проблему сучасного термінознавства. Ця проблема вважається найбільш актуальною та розробленою до сьогодні, але поки що немає ні сталої та беззаперечної теорії термінів, ні чіткої методології лексикографічного опису термінів та їх інформаційного аналізу, ні переконливих рекомендацій щодо термінотворення та використання терміну. [1] В.М Лейчик, на основі аналізу наукових робіт останнього плідного періоду розвитку термінознавства, наголосила на таких дослідницьких напрямках в області термінознавства як:

- теоретичне термінознавство - займається розробкою теоретико-методологічних питань термінології: визначення основних властивостей терміна, теорія терміну, його місця в мові та системі знань;
- когнітивна термінологія, що відкриває нові горизонти у вивченні термінів та їх сполучень з точки зору теорії пізнання та знання;
- термінологічна теорія тексту, яка займається питаннями типології текстів, які містять терміни, також досліджує семантичну та формальну структуру термін;

- аналіз типології термінів з точки зору позначуваних понять та мовної структури в галузевих термінологіях та термінологічних системах;
- розробка прикладних аспектів термінознавства: термінографії, уніфікації, стандартизації термінів окремих галузей знання.
- історичне термінознавство – в теоретичному плані, та на матеріалі окремих областей знання. В даний час на основі результатів цього напрямку досліджень виникла самостійна лінгвістична дисципліна – антрополінгвістика; [14]

Визначення терміна самого по собі, його сутності, процесу термінотворення - вважають головною проблемою термінознавства, нашого часу. За традицією ця проблема вважається найбільш актуальною, але поки що немає ні сталої та беззаперечної теорії термінів, ні точної методології лексикографічного опису термінів та їх інформаційного аналізу, ні переконливих рекомендацій щодо термінобудови та використання терміну. [1]

Формування спеціалізованої лексики має важливе значення для взаєморозуміння фахівців, яке стає все більш складним у зв'язку зі спеціалізацією наук, підготовкою науково-технічних кадрів, виданням виробничої, наукової та інформаційної літератури, обліком і плануванням, розвиток міжнародної науки та економічні відносини, отримання та обмін інформацією, розробка автоматизованих систем. Упорядкування фахової лексики набуває особливого значення в сучасних умовах інформатизації наукової діяльності, виробництва та управління. Варто враховувати те, що вдалі терміни можуть посприяти розвитку науки, а протилежні – гальмувати досягнення і розвиток наукових знань.

Достатньо прийняти таке розуміння визначення, «згідно з яким до визначення відноситься будь-яке висловлювання, яке сам автор висловлювання вважає визначенням і яке безпосередньо розкриває необхідні і достатні ознаки відповідного поняття». [9] Слід, однак, відзначити, що «визначення не є єдиним

способом фіксації значення терміна». Якщо не існує формального визначення, то використовуються опис, пояснення та ілюстрування. Проте, основним способом пояснення спеціального слова вважається саме визначення, чи дефініція. [14]

Варто розібрати існуючі функції терміна. Зазвичай під поняттям функції терміну розуміється роль, яку грає термін як варіант позначення спеціального поняття. Виділяються наступні три точки зору на функції терміна:

1. Номінативна – це функція по відношенню до терміну реалізована у спеціальній функції захоплення знань. Термін позначає суб'єктів цих знань, а без таких знань неможливі знання та діяльність у спеціальних галузях[13].
2. Дефінітивна – тобто наявність у терміна суворої і точної дефініції. На дефінуванні заснований критерій термінологічності, що передбачає систематичне порівняння наукових дефініцій з тлумаченнями в загальнолітературних тлумачних словниках.
3. Номінативно-дефінітивна – «слово виконує номінативну, або дефінітивну функцію, або є засобом чіткого позначення.

Є лінгвісти, які стверджують, що термін називає, означає, виражає і навіть відображає поняття, маючи на увазі, що терміну приписується номінативна функція, значення, експресивність і навіть відображення[3].

Більшість експертів сходяться на думці, що необхідною умовою існування терміну є наявність чіткого визначення в цій терміносистемі. Але ці визначення можуть відрізнятися. Труднощі при вивченні визначень виникають з кількох причин. По-перше, залишається невирішеним питання про те, чим має відрізнятися термінологічне визначення від усіх інших. По-друге, існує велика кількість типів термінологічних визначень, деякі з яких дослідники не розглядають як власне визначення. По-третє, на визначення самого терміну, існує багато різних точок зору. Цікаво, що тільки терміни можуть поєднувати поняття і лексичне значення, незважаючи на відмінності між ними. [4]

Наведені приклади дають підстави для припущення гіпотези про те, що єдине спільне визначення терміна залежить від специфіки галузі певного наукового дослідження. Можливо, саме тому автори останньої праці і виводять лише робоче визначення терміна. «Термін – це спеціальне слово, словосполучення, прийняте в професійній діяльності і вживається в особливих умовах. Термін – це словесне визначення поняття, що входить в систему понять певної галузі професійних знань. Термін – це основний понятійний елемент мови для спеціальних цілей. [17, с. 11-12]

Автори одного з перших українських підручників із термінології зазначають, що «одні дослідники намагаються дати термінові логічне визначення, інші – описово розкривають його зміст, наголошуючи на основних ознаках, треті – виділяють термін шляхом протиставлення якійсь іншій одиниці, четверті – шукають суперечливі процедури виділення терміна, щоб дати чітке визначення». [12, с. 146.]

1.2 Функціонування термінів

Одним із досягнень науки про мову є визнання функціональних стилів на дослідження сфери вживання їх. Кожний стиль має специфічну організацію на лексичному рівні.

Зазвичай, приводять такі переліки функції слова: сигніфікативна, репрезентативна, комунікативна, прагматична та комунікативна.

Репрезентативна або, номінативна лексична функція одиниць полягає в номінації певних понять, предметів, явищ і т. д. Кожне слово в мові щось позначає. Специфіка реалізації даної функції на терміні полягає в тому, що він позначає особливе поняття певної конкретної області діяльності людини: наука, техніка, виробництво. Це здається більш доречним - називати цю функцію

представницькою, оскільки «останнім часом все частіше згадують не називання предметів, а репрезентування їх за допомогою лексичної одиниці. Отже, репрезентативна функція не є просто притаманною терміну, проте відмінність її використання впливає з різниці самої системи наукових понять від наївно-розмовних. Далі мова йде про сигніфікативну функцію – здатність до вираження відмінних ознак, змістовне визначення про певний клас предметів. З того, що тільки термін може і назвати, і виразити було сформульовано його поняття, чи специфіку його функціонування. Інакше кажучи, тільки термін може внести вклад у визначення слова і, більше того, замінити собою визначення, і навпаки. Але пізніше було доведено, що дефінієнд і дефініція не можуть замінити один одного, оскільки сам термін (дефінієндум) містить лише головні відмінності (не в усіх випадках) ознаки поняття, і не всі можуть бути доречні. Крім того, як терміни, так і загальноживані слова сприяють створенню визначення (дефініції). Тому, на мою думку, немає сенсу виділяти якийсь конкретне визначення терміну що може бути навіть притаманне їм. Щодо специфіки функціонування, в термінах як функція вираження поняття, тут також зустрічається проблема. Різниця між термінами не стільки в наявності чи відсутності мотивації, скільки в різних видах мотивованості, а саме морфологічному і семантичному. Існування термінів, утворених шляхом метафоризації лексичних одиниць без сумніву існує. Особливо це стосується галузей, що розвиваються. А якщо з діахронічної точки зору, творення термінів шляхом метафоризації виглядає цілеспрямовано і «правильно», то з синхронним навчанням термінологічних систем, такі терміни, безсумнівно, є нормальними та еквівалентними, оскільки є такими ж елементами певної терміносистеми, як і інші. Тому такі терміни з термінологічної системи інформаційних технологій, як наприклад: 1) Пасхальне яйце: сюрприз, схований у програмному забезпеченні чи комп'ютерній грі. 2) Підлеглий: комп'ютер, керований іншим комп'ютером, який називається "головним". Хоч і виражають

лише деякі і не завжди основні ознаки поняття, та вони є такими ж повноцінними термінами серед інших повноцінних термінів в певних терміносистемах. Варто зазначити, що всі терміни називають поняття, але виражають їх з різним ступенем точності і повноти. Тож, ця функція притаманна термінам, але вона реалізується різними способами, що не дозволяє відносити її лише термінам. Далі мова йтиме про наступну функцію, а саме комунікативна, суть якої полягає в передачі певної, значущої інформації між об'єктами за допомогою слів із встановленням зворотнього зв'язку. Ця риса властива всім лексичним одиницям. Однак, якщо говорити про терміни, то ситуація зовсім інша і є ускладненою. Якщо учасники комунікаційного процесу (носії однієї мови) повністю розуміють один одного в повсякденному спілкуванні, то спеціалісти, вони часто змушені уточнювати певний термін або навіть сперечатися про нього і про його точне визначення. На мою думку, це пов'язано з відмінністю наукових концепцій, а також зусиллями учасників професійного діалогу найбільш доречно передавати та сприймати певну професійну інформацію.

Перш за все, це стосується сфер використання професійних мов, що розвиваються. Це пояснюється наявністю термінів-синонімів, термінів з невизначеним позначенням і навіть існуванням понять, яких ще не було вербалізовано і термінологізовано. Так специфічне середовище використання термінів – сфера професійного спілкування – визначає щось більше виважене, точне, порівняно з повсякденним спілкуванням, використання одиниці лексики її учасниками. Комунікаційну функцію ще називають інформативною, виховною, інформаційно-пізнавальною. Однак на мою думку, це не зовсім так, тому що мова йде скоріше про присутність комунікативної функцію як одну з основних функцій мови.

І серед них науковці виділяють:

- 1) інформаційну підфункцію – використання мови для об'єктивного повідомлення про подію, факт тощо;
- 2) емоційну (емоційно-експресивна) підфункція – використання мови для вираження суб'єктивного ставлення до змісту повідомлення або до співрозмовника;
- 3) прагматичну підфункцію (вплив) – використання мови в інтелектуальних цілях, емоційний чи вольовий вплив на співрозмовника;
- 4) реальну підфункцію - використання мови для того, щоб встановити психологічний контакт з адресатом мовлення.

Отже, термін може бути словом чи словосполученням, яке позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності.

Терміни, що позначають поняття окремих галузей науки або техніки, об'єднуються у спеціальні термінологічні системи з властивими їм закономірностями внутрішньої організації, взаємовідношень між відповідними номінативними одиницями.

Основні правила функціонування термінів

1. Розрізняють термінологію загальнонаукову і вузькоспеціальну
2. У складі термінів наявна значна кількість іншомовних слів.
3. Терміни характеризуються літературною сформованістю і однозначністю. В основному значенні терміни зафіксовані у державних стандартах, словниках, довідниках. Слова-терміни повинні вживатися

лише у зафіксованому значенні. Нестандартні терміни засмічують і ускладнюють складання ділових паперів.

4. Терміни не мають емоційного забарвлення.
5. Терміни іноді вступають в синонімічні відносини:
6. Стилістична нейтральність.

Діловому стилю притаманна термінологія, яка утворюється:

- а) із активної лексики
- б) запозичення з інших мов
- в) за допомогою власної лексики та іншомовних складників

Терміни кожної сфери потребують особливої уваги, постійної роботи зі словниками й довідниками.

З Г.О. Вінокура та його відомого постулату «терміни як слова в особливій функції», - починається функціональний підхід вивчення терміну. З тих пір дуже багато вчених приводили до уваги низки різноманітних функцій, які, як вони вважають, притаманні термінам. Але, поза увагою залишилася проблема його визначення, в чому ж полягає особливість терміна. В. М. Лейчик ґрунтовно розвив хід думок Г. О. Вінокура, він пропонував розглянути термін як лексичну одиницю певної терміносистеми яка складається із трьох ступенів (шарів). Лексична одиниця мови являється базою для терміну, з якої він виростає, та мовним субстратом терміна. Його співвідношення з спеціальними поняттями утворює повністю логічний суперстрат терміну. В той же час, між ними розташовуються змістовні ознаки, що й утворюють термінологічну сутність

терміна і формальні ознаки терміну. Таке розуміння дає нам можливість, проаналізувати що може отримати термін від вихідної лексичної одиниці та що він набуває почавши позначати певне поняття та увійшовши до спеціальної терміносистеми. Варто позначити, що не усі терміни утворюються на базі лексичних одиниць загальноживаної, рідної, мови (чи чужої), але ж насправді кількість повністю “вигаданих” термінів, як стверджує Кияк, дуже мала.

Усі галузі науки, техніки, виробництва, мистецтва мають свою власну термінологію. Виділяємо такі наступні основні групи термінологічної лексики:

- лінгвістичну
- хімічну
- радіотехнічну
- електротехнічну
- математичну
- фінансову
- філософську
- фізичну

Сфера вживання професіоналізмів, термінів, на відміну від діалектизмів, обмежується не територіальне, а соціальне, крім того, вони входять до складу лексики літературної мови. Набуваючи переносного значення, професіоналізм», зокрема терміни, часом розширюють сферу свого вживання і переходять у загальнонародну мову. Терміни не мають експресивних відтінків, вони стилістично нейтральні, коли вживаються у спеціальному, тобто типовому для

них тексті. Проте саме внаслідок переважного використання їх у спеціальних контекстах вони набувають відтінку тих текстів, у яких найчастіше вживаються. Напр.: Поєднання блакитних і горіхово-охристих кольорів, вкраплення у гладеньку фактуру люрексу створює ілюзію сіяння.

Стилістичне забарвлення терміна відчувається тільки тоді, коли він переноситься у незвичний для нього контекст. Як правило, стилістичне забарвлення терміна тим сильніше, чим вужча сфера його вживання.

Терміни поділяються на **вузькоспеціальні** та **загальноживані**.

У кожній вузькій галузі спілкування є свої терміни. Але є такі терміни, які мають декілька значень, особливо у діловодстві. Напр.: заява вказує на один документ і сукупність документів, інше значення – юридична заява. Вірне значення допоможе з'ясувати контекст.

При створенні похідної форми терміну, слід користуватись тими формами, які подаються у словниках чи довідниках, бо вільне словотворення може спричинити неправильне використання та нерозуміння.

Ряд термінів і слів виходять з ужитку і виникають нові, а ті, що лишаються змінюють своє значення. Тому стиль ділової мови на сучасному етапі відрізняється від стилів попередніх років. Тож, терміни будь-якої сфери науки потребують великої уваги, постійної роботи зі словником і довідниками.

Рекомендується уникати використання застарілих термінів, які відносяться до народної мови і які потрапивши сюди, втратили своє термінологічне значення (напр.: фронт). Це робить зміст документа складнішим.

Кожна галузь науки, техніки, виробництва, мистецтва має свою термінологію.

У наборі термінів кожної гілки є два компоненти: термінологія та терміносистема. Термінологія — це підмножина термінів, які відображають концепції, які виникли та функціонують спонтанно в кожній галузі. На відміну від термінології, система термінів створюється фахівцями певної галузі дисциплін і лінгвістів підмножина термінів, яка є адекватною та однозначною відображає систему понять даної галузі.

1.3 Системність термінології, ознаки терміна

Системність термінології визначається кількома типами зв'язків, які надають терміносистемам системності:

- логічні зв'язки (якщо між поняттями даної науки існують систематичні логічні зв'язки - а вони є в кожній науці - то терміни, що називають ці поняття, також повинні бути системно пов'язані між собою);
- мовні зв'язки (терміни хоча й позначають наукові поняття, але залишаються одиницями природної людської мови, а тому їм властиві всі зв'язки, властиві загальноповсякденним словам – синонімічні, антонімічні, дериваційні, полісемічні, граматичні, родові тощо).

Наукове дослідження об'єкта мовної дійсності вимагає комплексного, системного підходу до його розгляду. За такого підходу об'єкт сприймається як цілісна система, що включає низку підпорядкованих систем і елементів, функціонування якої забезпечує взаємодію підсистем одного й того самого рівня, а також зв'язок різних рівнів у її ієрархічній структурі. Мова також є не

простим нагромадженням одиниць, а становить складний, багатоплановий механізм, який має свою структуру й систему. Сучасна термінологія – важлива й невід’ємна частина лексичної системи мови. Вона складається з низки галузевих терміносистем, що є певною сукупністю взаємопов’язаних терміноелементів для вираження наукових понять. Тобто системність термінології базується на системності мови й наукового знання. [20, с. 18]

Отже, термінологія — це не хаотична сукупність слів, а система спеціальних назв, організованих на логічному та мовному рівні.

Незважаючи на всю відмінність і багатоаспектність сучасних галузей наукового знання та іманентних понять, існує ряд спільних ознак, які визначають сутність терміна як особливої мовної одиниці. Виділяють наступні основні ознаки терміну:

1. Регулярність. Кожен термін є частиною термінологічної системи, у якій він має термінологічне значення. Поза межами своєї термінологічної системи цей термін може мати зовсім інше значення, порівняйте цінові ножиці «різниця в рівнях і динаміці цін у сфері міжнародної торгівлі на окремі групи товарів» і значення загальноживаного слова ножиці.

2. Схильність до багатозначності в межах власної терміносистеми. Якщо більшість слів у повсякденній мові є багатозначними, то більшість термінів є однокореневими залежно від їх призначення. Проте повністю усунути багатозначність (частіше багатозначність) із терміносистем не вдається. Не є винятком і термін система економіки, пор.: ажіо: 1) «відхилення курсу валюти, акцій, векселів від їх номінальної вартості або паритету в сторону надлишку»; 2) «комісія, сплачена за обмін нерівноцінних валют або за обмін банкнот на металеві монети»; 3) «різниця в сумах обміну або платежів, що виникає при

зміні співвідношення валюти платежу до національної валюти з моменту здійснення платежу».

3. Точність. Цей термін має повно і точно відображати суть поняття, що означає: короткостроковий кредит, чек емітент. Неточний термін може стати джерелом плутанини між фахівцями, тому іноді кажуть, що вчені спочатку встановлюють терміни, а потім починають дискусію. Тому кандидат економічних наук О. Петрик вважає, що термін аудит слід вживати в значенні «незалежна перевірка та підтвердження фінансової звітності незалежним експертом щодо її достовірності, повноти та законності»; вважає використання цього терміна органами ДПА України неправомірним. Оскільки нові поняття сучасної науки досить складні, для їх точного найменування часто використовують словесні терміни, наприклад: міжнародна фінансово-економічна операція, Міжнародне товариство міжбанківських фінансових телекомунікацій.

4. Наявність визначень. Кожен науковий термін має визначення, яке точно визначає та обмежує його значення. Таким чином, визначенням терміна аудиторський висновок є вираз «документ, що містить результати аудиту».

Деякі термінологи називають такі ознаки терміна:

- нейтральність, відсутність емоційно-експресивного забарвлення;
- інтернаціональний характер (знаючи поняття інтернаціоналізму, легко контактувати з іноземними фахівцями, читати іноземну літературу, але їх зміст не зрозумілий, що ускладнює зокрема навчальний процес: відшкодування, лінощі, ампліація.

- відсутність синонімів (фактично, розвинена синоніміка перешкоджає науковому спілкуванню: надлишок — прибуток — прибуток — вигода;
- стислість (дуже зручно використовувати короткі терміни, але не завжди можна створити короткий термін, який би також був доречним, напр.: акредитив з оплатою платежів);
- здатність створювати похідні.

Умови регулюються такими вимогами:

1. Термін має бути вживаним лише в одній, зафіксованій формі, які фіксуються у словниках (справоведення, діловиробництво та ін.). Проникнення нестандартних термінів у діловодство пояснюється насамперед обставинами складання документа: вони укладають швидко, часто навіть без чернетки, поява їх диктується обставинами, звичайно малосприятливими для тривалого обдумування, не завжди ці папери читаються іншими особами.
2. Термін повинен вживатися з одним значенням. Наприклад, циркуляр – це розпорядження, які повинні виконуватися всіма підвідомчими даній організації установами і підприємствами, це означає, що циркуляр – це лише директивний лист, а не лист будь-якого типу, і таким словом слід називати тільки документ цього виду.

Економічний термін повинен вживатися в тому значенні, в якому його застосовують економісти, технічний – у тому, в якому його вживають інженери та ін. Визначення термінів зафіксовані в державних стандартах, а також у спеціальних довідниках і словниках. Проте деякі терміни мають на практиці неоднозначний зміст (особливо такі, як затоварювання, зрив плану, штурмівщина та ін.). Серед термінів, уживаних у діловодстві, зустрічаються й

такі, що мають кілька значень, наприклад: Справа. 1) Класифікаційне поняття, вживане для позначення сукупності документів, які стосуються певного напрямку або питання діяльності установи, вміщених в окрему обкладинку (папку); 2) Одиниця зберігання текстових документів у архівах; 3) Різновид справи (1) У таких випадках автор мусить так будувати текст, щоб одразу стало зрозуміло, яке саме значення багатозначного терміна автор хотів донести.

3. Використовуючи у мовленні термін, варто суворо дотримуватись правил утворення похідної форми від цього терміну: забороняється утворення ще якихось слів для власного використання, якщо словник або довідник дає лише певні форми, наприклад: акт, род. відм. акта (а не акту), множина – акти; словосполучення: акт приймання – здавання, акт ревізії, акт ревізії каси; акт звірки розрахунків; акт звірки взаємних розрахунків, акт про надходження неякісних або некомплектних товарів, комерційний акт, оперативно-технічний акт та ін. Від терміна акт можна утворити дієслово (актувати), пасивну форму дієслова (катуватися), дієприкметник (актований), віддієслівний іменник (актування). Проте вже термін активування належить до іншої галузі і в діловодстві вжитий бути не може.

4. При складанні документа чиновник повинен звертатися до словника, якщо певний термін викликає плутанину, а не тиражувати слова, створені кимось для заміни наявних у словнику загальнолітературних термінів. Наприклад: є терміни вільний фонд і позабіржовий фонд, але деякі, порушуючи норми літературної мови, вживають неправильний термін занедбаний фонд.

1.4 Зоологічна термінологія як особлива мовна система

Термін є членом певної терміносистеми, що відображає систему термінів даної науки. Характерною ознакою терміна як слова у функції назви спеціального терміна є його приналежність до двох призначень. Як лексична одиниця термін входить до лексико-семантичної системи мови, де за своїми мовними характеристиками посідає певне місце серед інших одиниць цього рівня. Отже, унікальність терміна полягає в його позиції як одиниці логосу та одиниці лексики, тобто одиниці загального знання та загальномовного знання [9, с. 95]. З точки зору лексики, значення терміна визначається не тільки його абсолютним значенням, а й потужністю терміна в лексико-семантичній системі мови, його зв'язувальним потенціалом, тобто крім абсолютного значення, значення терміна включає також відносні та обов'язкові значення. З точки зору логосу, змістова сторона терміна обмежена, в основному, його абсолютним значенням, тобто науковим терміном, який мається на увазі під цим терміном.

Якщо термінологічне значення розвивається на базі основного номінативного значення – то ми маємо справу із своєрідним проявом полісемії. Термінологічне значення ніби виводить слово з поля загальної мови і додає його у систему термінів певних галузей науки. В результаті розвитку термінологічного значення, слово стає частиною мета лінгвістичної системи і характеризується наявністю наукової дефініції. У словниках розмовної мови при тлумаченні слів підкреслюються ті ознаки предмета, дії чи процесу, які найбільш помітні в звичайному житті людей. Коли люди вживають слово, вони помічають у відповідних «посиланнях» - ознаки, опис яких при тлумаченні відповідного слова дає нам уявлення про узагальнену картину, що криється за цим звуковим комплексом.[16, с. 75]

Тож, зміст терміну розкривається шляхом його визначення на основі виділення необхідних і достатніх ознак поняття. Зміст часто вживаного слова розкривається через його лексичне значення, яке не ґрунтується на логічному виділенні ознак поняття, оскільки порівняно з терміном обсяг поняття менш визначений у слові. Наукова дефініція розкривається у інших функціях - вона допомагає включити слово в систему термінів даної науки, виділяючи в словникової дефініції найважливіші параметри для даної галузі і тим самим підкреслюючи місце кожного окремого поняття у вже створеній металінгвістичній системі. . [15, с.29]

Указуючи на специфіку мовної функції термінів та сфери їх розповсюдження, вважається, що саме те основне в специфіці терміна лежить в його певному професійному використанні. Сфера розповсюдження або використання термінів зазвичай визначається як специфічна і для кожного типу термінології обмежується певною галуззю знань чи виробництва. Не слід впадати в крайнощі, визнаючи цю загальновизнану властивість терміну. Не можна погодитися з думкою, що ні за формою, ні за змістом не можна «знайти істотної різниці між словами неспеціальної загальновживаної лексики і словом термінологічної лексики. Різниця між терміном та не терміном розглядається не у специфіці самих слів, а у специфіці позначених об'єктів. Реальна, об'єктивна різниця між двома цими типами слів – по суті, це різниця позамовна». При чому ця відмінність залежить навіть не від специфіки позначеного об'єкта, а від того, чи відомий об'єкт вузькому колу спеціалістів. Термін не перестає бути терміном, якщо його та позначений об'єкт знають, або упізнають за межами якогось вузького кола спеціалістів. Це, крайність яка суперечитиме реальному функціонуванню термінів, тож питання потрібно ставити інакше. [19, с. 127]

Зазвичай, широке поширення терміну складається із суми його конкретних вживань у різних конкретних сферах. Якщо до цього додати узагальнене, неконкретне використання терміну,

не зникає специфіка окремих сфер його використання. Це може затвердити і практика створення термінологічних словників: термінологи включають до своїх словників слова та вирази незалежно від того, знають вони їх чи ні, та чи знають ці слова поза межами «вузького кола спеціалістів», адже важливо враховувати все, що характерно для цієї галузі мовного спілкування, і звичайно не тільки те, що не відомо нікому за межами вузького кола фахівців.

В літературі останніх років була показана неконкретність протиставлення «термін-слово» [19, с. 336]. Ця опозиція не правомірна з двох причин:

- 1) простий термін не можна протиставити слову, бо він не є словом.
- 2) термін може бути складним і тому формально не співвідноситься зі словом;

Зоологічний термін – мовний знак у спеціальній функції носія інформації про систему наукових знань, дослідження різноманітності тварин і їх систематизації, вивчення внутрішньої та зовнішньої будови, закономірності їхнього персонального розвитку та історичного, та їх еволюцію, географічне поширення, поведінку.

Екстралінгвістичні фактори:

- розробка і впровадження сучасних систематик тварин, таксономії
- поява нових термінів у результаті їх винаходу

Як відомо метою перекладу є досягнення адекватності. Тому головне завдання перекладача — уміло застосувати необхідні перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу якомога точніше відображав загальну інформацію, яка лежить в тексті оригіналу, зберігаючи при цьому відповідні норми мови перекладу.

Перетворення, за допомогою яких відбувається перехід одиниці мови оригіналу в одиницю мови перекладу називають перекладацькими трансформаціями [7, с.125]. Перекладацькі трансформації становлять особливий вид міжмовного

перифразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у межах однієї мови.

Наслідок зіставлення терміна зі словом це досі існуючий погляд на різні положення терміносистем і мови: термін знаходиться поза мовною системою, він абсолютно закритий для будь-яких семантичних законів.

Правила зоологічної номенклатури розробляються міжнародними номенклатурними комітетами, які з метою уніфікації номенклатурних назв видають спеціальні кодекси, які мають силу правових актів для наукових видань. В 1968 р. було розроблено Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. Чинний Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури був прийнятий XV Міжнародним ботанічним конгресом у 1994 р. Існують окремі кодекси зоологічної номенклатури та номенклатури бактерій.

У більшості країн арабського світу вчені багато уваги приділяли вивченню та стандартизації біологічної термінології, її систематизації та лексикографії. Міжнародні номенклатурні кодекси закріпили за латиною статус єдиної професійної мови біологічних дисциплін. І це не просто данина традиції науки. Не менш важливим є той факт, що латинська мова являє собою мертвою мову: терміни латинською мовою, такі як біологічні не можна сплутати із загальноуживаними словами будь-яких народних мов, що забезпечує їх однозначність та ізоляцію.

Важливою проблемою для зоологів і лінгвістів є унормування терміносистеми, що інколи стає неможливим через появу такого «неприємного» в термінології явища, як синонімія, поява якої визначається мовними та екстра-лінгвістичними факторами, зокрема:

- 1) безперервний розвиток наук, що супроводжується появою нових понять і прагненням якомога точніше їх номінувати;
- 2) неуніфікованість окремих терміносистем;

- 3) наявність застарілих назв, що функціонують паралельно з новими;
- 4) паралельне вживання запозиченого та автохтонного терміна.

«Запозичення та калькування, пошук відповідних назв у мові загальноновживаних для запозичених понять є чинниками розвитку мови, які передбачають неологізацію терміносистем» [8, 183]. Поява запозиченого терміна чи авторського новотвору докорінно впливає на внутрішню структуру терміносистеми, синонімічні відношення в її сфері, на чому наголошував Ш. Баллі: «Слова ніколи не існують самотійно, і новому слову доведеться стикатися з синонімами і антоніми, значення яких певною мірою зміниться; при цьому зміниться і ланцюг асоціацій» [1, 28]. Слід зазначити, що синонімів серед латинських біологічних термінів небагато, але багато з них з'являються в перекладі, запозичуючи англійською чи українською, чи будь-якими мовами. Цей факт підтверджує теорію вторинності англійських та українських термінів, пояснює їх походження та історію адаптації запозичених латинських термінів до структури мов-реципієнтів.

Ці та багато інших аспектів створення, генезису та стандартизації термінології повинні бути в центрі уваги сучасних студентів-агробіологів, для яких вивчення латинської термінології є важливим елементом професійної підготовки. Колись К. Лінней наголошував: «*Nomina si nescit, perit et cogito regum*» («Якщо не знати імен «того чи іншого», неможливо пізнати речі»). У процесі вивчення термінології важливо звертатися до розуміння що таке «внутрішня форма» та «мотивованість» цього терміну. Зокрема, латинський термін *adonis vernalis* (мальва весняна) можна пояснити, посилаючись на знання міфології: назву адоніс рослина отримала на честь юного Адоніса, улюбленця Афродіти, який загинув на полюванні на кабана. Сумна Богиня виростила з крові Адоніса, точніше кажучи з кількох крапель його крові квітку – втілення юнацької краси. Міф про Адоніса символізує смерть і відновлення природи. Цей

міф, спершу потрапив до Греції, після цього до Риму, але зароджений цей міф був у Сирії. Прикметник *vernalis* «весняний» має латинське походження - *ver*, *veris* n "весна", оскільки цей вид рослини цвіте навесні; *artemisia absinthium* (гіркий полин) - назва артемізія може бути пов'язана з ім'ям грецької богині Артеміди. Пліній вважає, що рослина була названа на честь Артемізії Галікарнаської, дружини царя Мавсола, саме ця трава, допомогла їй вилікуватись, тому це може бути пов'язано. Також можливо, що назва походить від грец. *artemes* «лікуючий», тому що полин має лікувальні властивості. Іменник *absintius* походить від грец. *apsinthos* («не» + *psinthos* «задоволення»), оскільки рослина має гіркуватий, терпкий смак; *athropa beladonna* (беладона звичайна) – свого часу К. Лінней назвав цей рід на честь одного з парків грецької міфології, який перерізає нитку людського життя – це пов'язано з тим, що більшість рослин цього роду є токсичними. Іменник беладона в перекладі з італійської мови означає – «красива жінка». Дуже давно жінки використовували сік цієї рослини як косметичний засіб: капали сік в очі і обтирали ним щоки.

Такі етимологічні дослідження сприятимуть кращому розумінню латинської термінології, яка має багату історію та є невичерпним джерелом для створення нової зоологічної термінології.

Переклад — це порівняння двох мовних систем на всіх рівнях. Мовний рівень перекладу є одним із найнижчих в ієрархії перекладацьких завдань, і водночас дуже необхідний для повного відображення змісту оригінального тексту. Очевидно, що перекладач має передати не лише суму смислів, закодованих у реченнях, а й інформацію, пов'язану з традиціями, культурою та смаками нації, яка має виходити за межі мовної системи і називається позамовною інформацією. або базові знання. [12, приблизно 4]

1.5 Видатні арабські зоологи

Камаль ад-Дін ад-Дамірі – найвидатніший арабський зоолог, який жив і робив свої дослідження у 1300-х роках в Єгипті та Багдаді. Ад-Дамірі вивчав науки про мову, юриспруденцію, хадіси та літературу в університеті **Аль-Азхар** під керівництвом групи великих учених свого часу, включаючи шейха Баха ад-Діна аль-Субкі, шейха Джамал ад-Діна аль-Аснауї. А коли він досягнув звання професора і за це його визнали шейхи, він звернувся до викладання в мечеті **Аль-Азхар**, де по суботах давав уроки своїм учням, і в Біберсіанському куполі, де він читав лекції з науки про Хадіси, і в школі Ібн аль-Бакарі в Баб ан-Наср, де він проповідував людям у п'ятницю, і в мечеті Аль-Захір в районі Аль-Хуссайнія, де він давав уроки ввечері.

Найбільшим вкладом в арабську зоологію від ад-Дамірі є його книга «الحيوان الكبرى» - це книга, яка є **першим зоологічним довідником арабською мовою**.

У своїй книзі, яка є першим вичерпним довідником із зоології арабською мовою, Ад-Дамірі розташував організми, про які він писав, в алфавітному порядку відповідно до методу лексикону. Арабські країни та положення шаріату щодо цих тварин та їх продуктів, і деякі з хадісів, які були згадані в них, і його матеріал був зібраний з 560 книг і 199 збірок віршів.

У своїх спостереженнях за характеристиками тварин Аль-Дамірі взяв на озброєння сучасний науковий метод, заснований на спостереженні. У Берлінській бібліотеці та Паризькій бібліотеці є деякі рукописи цієї книги.

Абд аль-Малік бін Каріб бін Абд аль-Малік бін Алі бін Асма аль-Бахілі – арабський оповідач, дослідник, Імам, зоолог. Видатним вважається через кількість його робіт в області зоології арабською мовою.

Аль-Асмаї також був піонером у галузі природничих наук та зоології, особливо в галузі класифікації та анатомії тварин, завдяки його знанню арабської лексики та пошуку первісних термінів, що використовуються арабами для позначення тварин.

В інциденті, описаному кількома істориками, аль-Фадл ібн ар-Рабі навів коня і попросив аль-Асмаї та Абу Убайду Муаммара ібн аль-Мутанну (який також багато писав зоології) визначити правильні терміни для кожної частини анатомії. Абу Обейда вибачився за виклик, сказавши, що він лінгвіст, а чи не ветеринар. Потім аль-Асмаї скочив на коня, назвав кожну частину свого тіла і навів приклади з арабської поезії, що ілюструють терміни як правильний арабський словник.

Він вважається першим мусульманським ученим, який докладно вивчив тварин. Він написав багато робіт у цій галузі, таких як:

- 1) Книга про конів
- 2) Книга про веблюдів
- 3) Книга рідкісних тварин
- 4) Книга монстрів (про диких тварин)
- 5) Книга про овець
- 6) Створення людини

Аль-Джахіз – являється одним із найвидатніших Імамів літератури, він був імамом письменників другої аббасидської ери. Аль-Джахіз прожив майже сто років, і епоха, в яку він жив, була епохою розквіту для всіх арабських та ісламських наук, мови та літератури.

Аль-Джахіз писав про всі літературні науки та мистецтва, відомих у його час, і його книги поєднують у собі знання, корисність, майстерність вираження та зачарування красномовства в стилі. Його підхід сподобався письменникам та

авторам арабам. У передмові до книги «Корона» згадувалося, що Аль-Джахіз залишив близько трьохсот шістдесяти авторів, які були помічені племенем Ібн аль-Джаузі, майже всі вони в сцені Абу Ханіфи ан-Ну'мана в Багдаді.

Тварина це одна з перших всеосяжних книг з зоології, що складається з семи частин і присвячена природі тварин і новинам, розповідям, анекдотам, міфам, гумору і непристойностям, в яких містяться в ній новини. Аль-Джахіз говорив про арабів, їхні умови, їхні новини та їхні вірші, на додаток до його власних експериментів. Книга відрізнялася відступом, оскільки Аль-Джахіз мав звичай заглиблюватися в одну й ту саму тему, щоб розважити читача та перевести його з однієї теми на іншу почесні хадіси, і доісламська та ісламська поезія великих поетів-ветеранів, і думки теологів та вчення ісламських сект, і напіватеїстів та еретиків та відгук на них, крім знайомих індусів, греки та перси, які були перекладені арабами і до чого наводить випадок у цій книзі .

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Термін – це слово, або словосполучення, яке дає позначення поняттям певної галузі знань чи діяльності людини. Усі галузі науки, техніки, мистецтва, виробництва, має свою термінологію.

Системність термінології обумовлена двома типами зв'язків, які надають сукупності термінів системного характеру:

1) Логічний зв'язок

2) Мовний зв'язок, хоча терміни позначають наукові поняття, вони залишають одиницями народної мови людей і, відповідно, їм властиві всі ті сполучення, які характерні для загальноновживаних слів – синонімічні, антонімічні, дериваційні, полісемічні, граматичні, родові тощо.

Зоологічний термін – мовний знак у спеціальній функції носія інформації про систему наукових знань, про дослідження різноманітності тварин і систематизації їх, вивчення їх зовнішньої та внутрішньої будови, закономірності їх індивідуального та історичного розвитку та поведінку, еволюцію, географічне поширення. Екстралінгвістичні фактори: поява нових термінів у результаті їх винаходу, розробка і впровадження сучасних систематик тварин, таксономії. В більшості країн арабського світу, дослідженню та унормуванню зоологічних термінів, її систематизації та лексикографуванню термінологами приділено велику увагу.

Стилістичне забарвлення терміна відчувається тільки тоді, коли він переноситься у незвичний для нього контекст. Як правило, стилістичне забарвлення терміна тим сильніше, чим вужча сфера його вживання.

Терміни поділяються на **вузькоспеціальні** та **загальноновживані**.

У Кожної вузької галузі спілкування є свої терміни. Але є такі терміни, які мають декілька значень, особливо у діловодстві. Напр.: заява вказує на один

документ і сукупність документів, інше значення – юридична заява. Вірне значення допоможе з'ясувати контекст.

При створенні похідної форми терміну, слід користуватись тими формами, які подаються у словниках чи довідниках, бо вільне словотворення може спричинити неправильне використання та нерозуміння.

Ряд термінів і слів виходять з ужитку і виникають нові, а ті, що лишаються змінюють своє значення. Тому стиль ділової мови на сучасному етапі відрізняється від стилів попередніх років. Тож, терміни будь - якої сфери науки потребують великої уваги, постійної роботи зі словником і довідниками.

Сфера вживання професіоналізмів, термінів, на відміну від діалектизмів, обмежується не територіальне, а соціальне, крім того, вони входять до складу лексики літературної мови. Набуваючи переносного значення, професіоналізм», зокрема терміни, часом розширюють сферу свого вживання і переходять у загальнонародну мову. Терміни не мають експресивних відтінків, вони стилістично нейтральні, коли вживаються у спеціальному, тобто типовому для них тексті. Проте саме внаслідок переважного використання їх у спеціальних контекстах вони набувають відтінку тих текстів, у яких найчастіше вживаються.

Важливою проблемою для зоологів і лінгвістів є унормування терміносистеми, що інколи стає неможливим через появу такого «неприємного» в термінології явища, як синонімія, поява якої визначається мовними та екстра-лінгвістичними факторами, зокрема:

- 1) безперервний розвиток наук, що супроводжується появою нових понять і прагненням якомога точніше їх номінувати;
- 2) неуніфікованість окремих терміносистем;
- 3) наявність застарілих назв, що функціонують паралельно з новими;

4) паралельне вживання автохтонного терміна та запозиченого.

1. Регулярність. Кожен термін є частиною термінологічної системи, у якій він має термінологічне значення. Поза межами своєї термінологічної системи цей термін може мати зовсім інше значення, порівняйте цінові ножиці «різниця в рівнях і динаміці цін у сфері міжнародної торгівлі на окремі групи товарів» і значення загальноживаного слова ножиці.

2. Схильність до багатозначності в межах власної терміносистеми. Якщо більшість слів у повсякденній мові є багатозначними, то більшість термінів є однокореновими залежно від їх призначення. Проте повністю усунути багатозначність (частіше багатозначність) із терміносистем не вдається.

Наявність визначень. Кожен науковий термін має визначення, яке точно визначає та обмежує його значення. Таким чином, визначенням терміна аудиторський висновок є вираз «документ, що містить результати аудиту».

Камаль ад-Дін ад-Дамірі – найвидатніший арабський зоолог, який жив і робив свої дослідження у 1300-х роках в Єгипті та Багдаді. Ад-Дамірі вивчав науки про мову, юриспруденцію, хадіси та літературу в університеті **Аль-Азхар** під керівництвом групи великих учених свого часу. У своїх спостереженнях за характеристиками тварин Аль-Дамірі взяв на озброєння сучасний науковий метод, заснований на спостереженні. У Берлінській бібліотеці та Паризькій бібліотеці є деякі рукописи цієї книги.

Абд аль-Малік бін Каріб бін Абд аль-Малік бін Алі бін Асма аль-Бахілі – арабський оповідач, дослідник, Імам, зоолог. Видатним вважається через кількість його робіт в області зоології арабською мовою.

Аль-Джахіз – являється одним із найвидатніших Імамів літератури, він був імамом письменників другої аббасидської ери. Аль-Джахіз прожив майже сто

років, і епоха, в яку він жив, була епохою розквіту для всіх арабських та ісламських наук, мови та літератури, його книга «**Тварина**» це одна з перших всеосяжних книг з зоології, що складається з семи частин і **присвячена природі тварин** і новинам, розповідям, анекдотам, міфам, гумору і непристойностям, в яких містяться в ній новини.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ, ЗООНІМИ ТА ЗООНІМІКА

2.1 Лексико-семантичні закономірності перекладу арабських зоологічних термінів.

Із плином часу, науковий прогрес обумовлює появу нових явищ, понять, процесів, виникає потреба у створенні нових термінів, зокрема і в зоології, де з відкриттям нових видів, підвидів, царств тварин повинні з'являтися відповідні, нові лексичні одиниці для їхнього чіткого вербального закріплення. Для арабської зоології, в цьому плані завдання полегшується, тому що більшість провідних центрів дослідження зоології розташовані на Заході, де всю зоологічну рекомендацію та енциклопедичні дані видають європейськими мовами, тому залишається тільки добрати адекватні арабські терміни для відпрацьованих та стандартизованих іншомовних термінологій.[4, с. 123]

Виникаючи, терміни підпадають під ту ж лексичну систему, у межах якої вони з'являються. Вони створюються за тими самими моделями, що й загальноживані слова мови і відповідають законам фонетичної та структурної організації. Термінологічні одиниці зоологічної лексики сучасної арабської літературної мови утворюються трьома способами:

1. Використання чисто арабського терміну. Цей спосіб вважається пріоритетним при створенні і впорядкуванні термінології, здійснюваним Бюро арабізації і академіями арабської літературної мови і рекомендується цими організаціями для використання в науковій практиці, однак він не отримав такого широкого розповсюдження, як калькування і запозичення термінів.[16] Деякі приклади термінів утворених цим способом:

- جسم – тіло, організм;
- زواج – схрещення;
- عداء – лялечка;
- ابن أوى – шакал
- قط بري عربي - арабський дикий кіт

2. Калькування. Переклад калькування дуже поширений в арабському термінотворенні. В наш час він здійснюється головним чином з англійської та французької мов. Виділяють два види калькування – «семантичне», - тобто передача значення іноземного терміну арабським словом та «структурно-семантичне», - тобто копіювання не тільки значення, а й форми слова.[16] Деякі приклади калькування:

- انعكاس – рефлекс
- اختيار طبيعي – природний відбір
- سرطان – рак
- سلسلة غذائية – ланцюг живлення

3. Іноземні запозичення. Запозичені біологічні, зоологічні терміни в арабській мові частіш за все представляють собою інтернаціоналізми, або англійські слова, а також латинські терміни, запозичені у європейських мов.[16]

При запозиченні відбувається пристосування іноземного слова до фонетичних і графічних норм арабської мови. В запозиченій термінологічній лексиці може зберігатися збіг неоголошених голосних, але часто це ліквідується шляхом додавання голосної, наприклад існуючі у тварин хромосоми – كروموسومة. Деякі приклади запозичення:

- قط – кіт;
- غزال – газель;
- غراب – ворон;
- زرافة – жираф.

Утворення складних слів. Складні слова в цілому не характерні для арабської мови, так як в ній переважає внутрішня флексія на базі одного кореня. Однак має цілий ряд термінів, утворених шляхом словоскладення або лексикалізації словосполучень.

Складні слова, які отримані складенням основ, зустрічаються дуже рідко, наприклад – برمائيات – земноводні; ماء + بر – земля і вода.

Складні слова представлені в основному лексикалізованими словосполученнями, котрі частіше всього представляють собою кальки.

В арабській мові рідко зустрічаються абревіатури, в основному вони використовуються для скорочення складних багатослівних описових термінів:

-الدنا - Дезоксирибонуклеїнова кислота (ДНК).[8]

Таким чином, найбільш розповсюдженими способами терміноутворення в розглянутій області являються калькування та запозичення іноземних термінів, найчастіше англійських. При цьому спостерігається тенденція заміни термінів іноземного походження арабськими еквівалентами і перетворення іноземних слів згідно з нормами арабської граматики.[16]

Зоологічні терміни на прикладі видів безхребетних, арабською літературною мовою:

1. الاسفنجيات - губчасті;
2. الجوفمعويات - кишковопорожнинні;
3. الديدان الحلقية - стригучі черви; (кільцьові черви)
4. الديدان الاسطوانية - круглі черви (черви циліндричні)
5. الديدان المفلطحة - плоскі черви (черви плоскі)
6. الرخويات - молюски
7. المفصليات - членистоногі
8. شوكيات الجلد - гострошкірі (гострі шкірою)

2.2 Зооніміка та зооніми

Зооніми це назви різноманітних тварин і птахів які традиційно вважаються особливою складовою ономастичного простору з власними, сталими традиціями, дуже різноманітними у різних народів і в різні епохи. Зоонімія як розділ ономастики в арабській мові сьогодні залишається недостатньо вивченою, не дивлячись на те, що вона була предметом наукового інтересу в XIX-XXI століттях. Вивчення власних імен, або кличок тварин, зокрема в межах таких підкласів, як кіноніми (собаки), феліноніми (коти), гіпоніми (коні) тощо, визначення специфіки їх номінації та словотвору, визначення термінології, розробка відповідних словників, суттєво сприятиме поглибленню дослідженню та нормалізації арабської зоонімічної системи.[11]

Вперше термін «зоонім» з'явився в мовознавстві в 1960-х рр. В останні десятиліття значно зріс інтерес до зоонімів, в яких досить оригінально виявляється ономастична творчість людини. Спостереження щодо власних назв собак, коней і корів уже були поширені із масами. Мотивація зоонімів є проблемною темою, оскільки для її розуміння часто необхідно отримати певну інформацію від особи, яка створює назву тварини, інформацію про її походження[11].

У літературі представлені такі класифікації. За першою класифікацією зоонімію поділяють на:

- рурузооніміку – вивчає власні назви тварин, що мешкають у сільській місцевості;
- урбозоонімію – вивчає власні назви домашніх тварин, що мешкають у міському середовищі;
- зоонімію зоопарків - робота з власними назвами тварин, що мешкають у зоопарках;

- літературна зоонімія – займається вивченням власних назв тварин, які використовують у літературі.

Друга класифікація від першої, відрізняється тільки тим, що відносить зоонімію зоопарків до урбозонімії, що не обов'язково є прийнятним, враховуючи, що зоопарки мають власні правила найменування тварин. Зоонім собою показує історію стосунків людини в основному з домашніми тваринами.

Класифікація власних назв породистих кішок і собак, списки яких ведуться кінологічними товариствами, а також скакових коней, а також назви породистих кішок і собак, що занесені в архіви, викликають дискусії, чого не можна сказати про власні назви сільських тварин, або тих, які проживають в міському середовищі.[11]

Вивчення власних імен тварин, особливо в межах таких підкласів власних назв, як кіноніми, феліноніми, гіпоніми тощо, виявлення специфічних особливостей їх номенклатури та словотвору, упорядкування термінології, розробка відповідних словників - сприятиме більшою мірою до глибшого розвитку та нормалізації системи арабської зоонімії.

Першою вітчизняною роботою із зооніміки була стаття відомого російського тюрколога Дмитрієва Миколи Костянтиновича. В ній проаналізовано клички собак за матеріалами лінгвофольклорної експедиції 1927 року. В останні роки в зоонімічних дослідженнях почали з'являтися специфічні терміни: назви коней, гіпоніми, собак – кіноніми, котів – феліноніми.[11]

Зооніми мають багато значних відмінностей від антропонімів. Імена людей як правило виражаються іменниками, а в свою чергу більша частина кличок тварин представлена обґрунтованими прикметниками: كبير, سريع, تلعب – про коней.[11] А серед кличок котів часто зустрічаються західні імена: ليلي, لارا, – яких немає в інших класах ономастичної лексики.[17] Саме в розвитку зоонімії можна побачити точну тенденцію відокремлення в певні

класи власних імен. Існують зооніми, які не є відомими для інших класів імен не тільки своєю оригінальністю суфіксу, а ще й через їх специфіку в деяких випадках навіть кореневих морфів.

Як висловлювалась А.В. Суперська, зоонімічні слова в «народній мові» утворюють відносно незалежну «регіональну ономастичну систему».

Спостереження зоонімів фактично свідчить про те, що цей вид власних імен уже став окремим класом ономастичної лексики і заслуговує на подальше вивчення.[11]

Зооніми поділяються на:

1. кіноніми - імена собак;
2. феліноніми - імена котів;
3. гіппоніми - імена коней;

Кіноніми - термін утворений дериваційним типом, що є звичним для багатьох термінів ономастики і є частиною підсистеми подібних вузькотермінологічних лексем, що позначають власні назви (концепт + компонент «онім»).

Для кінонімів характерними є певні семантико-стилістичні особливості, які забезпечують своєрідну маркованість кінонімної лексики. Відповідно до цього можна окреслити їхні головні семантичні компоненти, виражені граматично: предметність, притаманна будь-якій власній назві; значення істоти, пов'язане з індивідуалізацією живої істоти; вираження належності до певної статі у формі граматичного роду слова.

Предметність є характерною для всіх кличок. Ця особливість виявляється, зокрема, в обов'язковій субстантивації слів інших частин мови, що переходять у кіноніми. Наприклад, білий (ابيض) колір шерсті і Білий (ابيض) – кличка собаки. Значення категорії істоти – обов'язковий семантичний компонент імені будь-

якої живої істоти. При творенні кличок лексема зі значенням неістоти набуває граматичних ознак істоти: родовий відмінок збігається із знахідним.

Фелінонімія - (галузь ономастики, розділу зоонімії, що вивчає феліноніми (клички котів). Іншими словами - наука, що вивчає назви кішок (кішок), їх походження, значення, розвиток, сучасний стан і т. д. Феліноніміка - цілісна наукова дисципліна, яка знаходиться на стику двох наук і використовує дані двох галузей знань цих наук: фелінології та лінгвістики.

Гіпонім — родова назва слова; слова гіперіпонімічної (родової) групи, що вказують на певні поняття. Це слово з вузьким значенням, котре називає об'єкт (властивість, ознаку) як елемент класу (множину). Якщо формулювати те ж саме правило, але іншими словами, виходить, що: «Конкретне слово родового відношення характеризується приватним протиставленням і обмеженим розподілом».

Гіперонім — це слово, яке підпорядковує значення всіх інших слів (наприклад, тварина). **Гіпонім** — це слово, яке семантично підпорядковане іншому слову (наприклад, мишка, кіт антилопа, слон). Назви жанрових понять по відношенню до їх спільного гіпероніма називають гіпонімами, а одне по відношенню до одного на однаковому рівні узагальнення — еквінімами (липа, дуб, каштан, вільха, явір — еквініми).[1] **Еквініми** — гіпоніми однакового ступеня узагальненості, узяті відносно один одного.

Приклади зоонімів арабською мовою, вид творення слів – суто арабський еквівалент:

- العناكب - павуки
- العقارب - скорпіони
- التماسيح - крокодили
- السحالي - ящірки
- الثعابين - змії

- السلاحف - черепахи
- الحمار - віслюки

Можна помітити, що зазначені зооніми суто арабського походження, представляють собою тварин, **поширених у арабському світі та культурі.**

2.3 Біологічна та зоологічна номенклатури в арабській мові

Біологічна номенклатура служить для позначення таксонів живих організмів, тобто і тваринного походження також. В наш час в усіх країнах світу використовується міжнародна біологічна номенклатура на основі біологічної латині. Правила утворення номенклатурних назв строго стандартизовані і закріплені в міжнародних кодексах номенклатури. На сьогоднішній день діє Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури (2000).[16]

В міжнародній номенклатурі назви видів біномінальні, тобто складаються з двох латинських слів – назви роду і видова назва, утворюючих узгоджене або неузгоджене визначення. Також існують рекомендації і стандартні моделі словосполучення для назв таксонів більш високих рангів, підвидів.[16]

Є групи англійських термінів, які повністю відтворюють латинське першоджерело або його основу, але арабський варіант є перекладом, або трансформацією латинського. Наприклад: араб. جينيستا - лат. genista, a f - inž. genista, араб. نورة زهرية - лат. Inflorescentia, ae f - араб. لافقاريات - лат. inermis, араб. حسكي - лат. aculeatus (a, um) тощо.

Виділимо ще одну групу термінів, для яких характерна нетотожність мовної реалізації. Наприклад: араб. اسفنجة трут – лат. Dedalea, губка, араб. مخدر - лат. datura, ae f - інж. stramonium, Thornapple, укр. فاصوليا - лат. faba, боб араб. مخطط -

лат. *Fasciatus* - смугастий, араб. قطرة الثلج - лат. *galanthus*, me – підсніжник, араб. بلوط - лат. *acorn*, ndis f - жолудь, араб. قطن - лат. *gossypium*, тощо.

Назви тварин узагалі й даної групи зокрема можна поділити на дві великі категорії: характеристичні (які відбивають певні особливості виду) та нехарактеристичні (що не пов'язані з жодною ознакою – назви на честь вчених, історичних осіб, міфологічних персонажів). В аналогічному значенні використовуються терміни відповідно інформативні та індіферентні (Горностаев, Забинкова, Каден, 1974). Втім, і останні інколи можуть асоціативно відображати деяку особливість, приймаючи таким чином характеристичну функцію. Відомий приклад – напівмікроскопічні рачки–циклопи, що мають лише одне око, як і їх епонім – міфологічні велетні. Разом із тим, деякі назви важко зрозуміти та тлумачити, а, отже, й віднести до однієї з цих двох груп, через що вони об'єднані в умовну третю групу – невизначені. Один із поширених прикладів - це –мікроскопічні рачки–циклопи, які мають лише одне око, як і їх епонім – міфологічні велетні.

Загалом назви денних метеликів розподілено на кільканадцять семантико-етимологічних груп. Ті з них, що належать до характеристичних, можуть стосуватись ознак різної природи, насамперед зовнішніх (розмір, будова, забарвлення тощо), які тут згадуються лише принагідно в міру їх можливого інтересу для екології. Основним же предметом роботи, відповідно до тематики заходу, є назви суто екологічні за змістом. Вони складають 35 з розглянутих 342 лексичних одиниць, тобто 10 %. Як правило це видові назви, оскільки відображені риси зазвичай досить тонкі та споріднені види за ними різняться. Для денних метеликів України вони стосуються трьох аспектів екології: поведінки, місцеперебування (біотопу) та живлення (кормова рослина гусені).

Про специфіку поведінки можна говорити лише умовно, оскільки ознаки, покладені в основу відповідних назв, занадто загальні, а якісь з них навіть стосуються майже всіх видів цієї групи, наприклад *Нуронерпелеph* (грец. - морошка) і *Нурерантус* (грец. - клімактеричний). Дві інші назви цього загону дещо конкретніші: *Ochlodes* (грец. — неспокійний, вибагливий) і *Neptis* (грец. — стриманий), що відображає специфіку їхнього польоту. Такому загальному характеру рис поведінки всупереч зазначеній вище видовій специфічності екологічних особливостей принаймні частково відповідає те, що з чотирьох поведінкових назв три є родовими і лише одна видова.

Назви за місцевістю маються на увазі не власні географічні (хоча деяку екологічну інформацію можуть нести і вони), а такі, що походять від суто екологічних, хоча б і досить загальних понять, як ліс, поле, болото тощо. Сюди входять специфічні епітети (тобто друге слово біноміна) *Panphilida silvicola* та *Thymilicus sylvestrius* — обидва мають однакове значення лісу з латинської мови. *silva* = *sylva* (відповідає римському та середньовічному) - ліс; *Neptis rivularis* (струмок) - струмочок, *Hirarchia fegi* (лат. *fagus* - бук) - бучний. А також родова назва *Pontias* (грец. *pontos* — море) — морський, прибережний і підрид *Agrodiaetius* (грец. *agros* — поле, рілля, *diaita* — спосіб життя, житло), тобто мешканець полів. Взагалі, при більш широкому підході, розуміння змісту назви буде корисним у будь-якому випадку, незалежно від її походження, способу утворення. Отже, значення винесеного на обговорення питання далеко не обмежується розглянутими прикладами. Як перша спроба воно має на меті лише привернути увагу до цього напрямку і перевірити його потрібність.

Крім міжнародної номенклатури, також використовуються наукові назви національними мовами. Такі назви також будуються по біномінальному принципу. В арабській мові наукові номенклатурні назви утворюються на основі:

1. Вже існуючих раніше в мові народних назв:

- ذئب الغابات – вовк звичайний, *Canis lupus*;
- جمل عربي – верблюду арабський, *Camelus dromedaries* – верблюди як і арабські скакуни тісно пов'язані з арабами та їх культурою;
- خيل عربية – арабський кінь, *Equus ferus caballus*;
- جاموس افريقي – африканський буйвол, *Syncerus caffer*;
- أسد – лев, *Panthera leo*;
- تمساح النيل – нільський крокодил, *Crocodylus niloticus*

2. Кальки з іноземної мови:

- العجوم الاخضر – жаба зелена, *Bufo viridis*;
- الدب القطبي – ведмідь білий, *Ursus martimus*;
- البجعة السوداء – лебідь чорний, *Cygnus atratus*;
- بيسون أمريكي – американський бізон;
- امباله – імпала.

3. Транслітерація латинської назви:

- كركدنيات – носорогові;
- الاشريكية القولونية – кишкова паличка.

Останній спосіб використовується в арабській мові рідко. Він є характерним для назв організмів, які не зустрічаються на території проживання носіїв мови, а також для назв мікроорганізмів.

В загальнолітературній мові використовується так звана «народна номенклатура», котра не є номенклатурою, в строгому сенсі слова, вона представляє собою стихійно сформовану сукупність народних назв живих організмів. При цьому назви привласнюються в першу чергу тим організмам, які носії мови зустрічають в повсякденному житті.[16]

Деякі дослідники говорять про виділення видів в народній номенклатурі, кордони яких не співпадають з кордонами біологічних видів, які виділяються на

основі генетичного споріднення. Часто один з біологічних видів має декілька назв в народній номенклатурі.

Більшість назв народної номенклатури утворено від арабських коренів, однак мають і старі запозичення, котрі використовувалися в класичний період розвитку мови згідно з мірою контактів з іншими народами. Так, наприклад, деякі слова які використовуються в зоології, а в даному випадку те, чим живляться деякі з видів та підвидів тварин:

- قمح – пшениця;
- تفاح – яблуко/яблуня;
- كمثرى – груша;
- زيتون – олива.

Це приклади слів запозичених з арамейської мови.

Для народних арабських назв тварин, зоонімів, характерно використання кунья або насаба, які використовуються в образному значенні. При цьому, такі назви можуть бути основними назвами тварин, або його експресивними синонімами:

- فراشة i ابو دقيق – метелик;
- لقلق i ابو مغازل – лелека;
- سرطان i ابو جلمبو – краб;
- ابن اوى – шакал; в цьому випадку це основна назва тварини і від неї

утворена і наукова назва виду:

- ابن اوى الذهبي – шакал звичайний (*Canis aureus*).

Рідше зустрічається кунья в фітонімах:

- خشخاش i ابو النوم – мак.

Таким чином, основними способами утворення арабських біологічних та зоологічних термінів є термінологізація слів загальнолітературної мови, калькування іноземних термінів, запозичення, утворення складних слів, аббревіація. При цьому перевага віддається калькуванню і запозиченню

іноземних, в основному англійських термінів. Це пояснюється тим, що в європейських мовах вже склалася потрібна система термінів, яка відповідає системі понять біологічної науки. А арабська зоологічна та біологічна термінологія в свою чергу, знаходяться в процесі становлення, необхідним є створення еквівалентів для існуючих в європейських мовах термінів. При цьому створення таких еквівалентів на основі іноземної лексики представляється найбільш простим способом створення термінів. Однак лексична, фонетична і морфологічна системи арабської мови, погано пристосовані для засвоєння запозичень із європейських мов, тому в майбутньому, згідно з мірою складання та упорядкування арабської біологічної та зоологічної термінології, можна очікувати витіснення багатоскладних запозичень кальками, або термінолізованими арабськими словами, а також придання деяким запозиченням арабізованої форми.[16]

В арабській біологічній та зоологічній термінології, поширене явлення варіативності, графічні варіанти термінів, синонімія, використання іноземних слів в якості синонімів, або пояснень арабським термінам, що свідчить про те, що вона знаходиться в процесі становлення і потребує упорядкування та стандартизації.

Найбільш стандартизовану підсистему спеціальної біологічної та зоологічної лексики в арабській літературній мові, представляє собою наукова біологічна номенклатура, до якої звичайно входить і зоологічна лексика також. Це пов'язано з тим, що вона утворюється обов'язково в відповідності з міжнародними стандартами. Наукова біологічна номенклатура утворюється шляхом стандартизації раніше існуючих в мові народних назв, калькування латинських назв або їх транслітерація. Народна номенклатура при номінації підкреслює яскраві ознаки, які прямо відносяться до організму який називають. В народній номенклатурі розповсюджене явище синонімії. Характерною особливістю арабської народної номенклатури є використання куньи та насабу,

які використовуються в образному значенні, при чому подібні утворювання не завжди носять експресивний характер і можуть входити до наукових назв видів тварин. [16]

У процесі самого перекладу, роль перекладача полягає в тому, щоб полегшити передачу значення, повідомлення та елементів культури з однієї мови на іншу та зробити це еквівалентним для реципієнта. За допомогою перекладу ми спілкуємося та передаємо культуру, ідеї та норми. Тому переклад має бути точним, зрозумілим і природним, особливо для носіїв мови. Але дослідники та вчені вважають, що такого ідеального перекладу не існує. Жоден переклад не є «ідеальним», тому що культури та мови різні. Тому в процесі перекладу тексту з однієї мови на іншу перекладачеві може знадобитися вдаватися до пояснення, опису чи інших методів перекладу. Якщо мова йде про переклад наукової термінології, то адекватного перекладу можна досягти лише за умови співпраці професійного перекладача та професіонала в цій галузі науки. Що стосується лінгвістичної термінології, то від перекладача очікується добре знання мовних систем як вихідної, так і цільової мов. У цьому випадку у перекладача є кілька варіантів: або він знає термін і розуміє його значення і добре знайомий з його еквівалентом у мові перекладу, або він не знає ні терміну, ні перекладу, ні його значення. У першому випадку перекладач замінює слово мовою оригіналу його еквівалентом мовою перекладу. Але якщо перекладач не знає терміна, він вдається до різних методів перекладу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Постійне виникнення та вивчення нових явищ змушує науку називати та підбирати нові терміни. Зоологія не є винятком, і, на щастя, це завдання легше для арабської зоології, оскільки більшість провідних центрів зоологічних досліджень розташовані на Заході, де проводяться всі дослідження (щодо нових явищ, видів, підвидів тварин, царств тощо), енциклопедичних публікації, зоологічні рекомендації видаються європейськими мовами, тому єдиним завданням залишається підібрати адекватний варіант назви арабською.

У сучасній арабській літературній мові існує три способи утворення термінологічних одиниць зоологічної лексики:

- 1) Використання суто арабського терміну є кращим методом для створення та організації термінології, але цей метод не такий поширений, як наступні два методи.
- 2) Калькування є дуже поширеним методом в арабській термінології. Найчастіше проводиться переважно англійською та французькою мовами. Буває двох видів: «семантичний» і «структурно-семантичний»
- 3) Іноземні запозичення - як і калькування є дуже поширеним способом утворення термінів в арабській мові. Найчастіше це інтернаціоналізми або англійські слова і, звичайно, латинські терміни.

Зооніміка – наука про зооніми, власні назви, прізвиська, тварин. Одна з наймолодших напрямків ономастики.

Зооніми – назви різноманітних тварин та птахів, як правило розглядаються як певна складова розділу ономастики зі своїми правилами, які варіюють в значному діапазоні в різних народів і в різні епохи.

Зоонімія за першою класифікацією поділяється на:

- рурозооніміку – досліджує власні назви тварин, які мешкають у сільському середовищі;
- урбазоонімія – предметом вивчення власних назв місцевих тварин, що мешкають у міському середовищі;
- зоонімія зоопарків - вивчає власні назви тварин, що мешкають у зоопарках;
- зоонімія літературна – вивчає власні назви тварин, які функціонують у літературі.

Зооніми поділяються на:

- кіноніми – назви собак;
- феліноніми – клички для котів;
- гіпоніми – клички коней;

Друга класифікація відрізняється від першої лише тим, що включає зооніміку як частину міської аніміки.

Біологічна номенклатура використовується для позначення таксонів живих організмів, тобто тваринного походження. Сьогодні міжнародна біологічна номенклатура, заснована на біологічній латині, використовується в усіх країнах світу. Зараз діє Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. Відповідно до міжнародно прийнятої методології, назви формуються двочленно. В арабській мові назви наукової номенклатури утворюються від: Вже існуючих раніше в мові народних назв;

В арабській мові назви наукової номенклатури утворюються від:

- 1) Вже існуючих раніше в мові народних назв;
- 2) Кальки з іноземної мови;
- 3) Транслітерація латинської назви.

Основними способами утворення арабських біологічних та зоологічних термінів є термінолізація слів загальнолітературної мови, калькування іноземних термінів, запозичення, утворення складних слів, аббревіація. При цьому перевага віддається калькуванню і запозиченню іноземних, в основному англійських термінів. Це пояснюється тим, що в європейських мовах вже склалася потрібна система термінів, яка відповідає системі понять біологічної науки. А арабська зоологічна та біологічна термінологія в свою чергу, знаходяться в процесі становлення, необхідним є створення еквівалентів для існуючих в європейських мовах термінів. При цьому створення таких еквівалентів на основі іноземної лексики представляється найбільш простим способом створення термінів.

Для народних арабських назв тварин, зоонімів, характерно використання куньї або насаба, які використовуються в образному значенні. При цьому, такі назви можуть бути основними назвами тварин, або його експресивними синонімами:

- 4) ابو دقيق i فراشة- метелик;
- 5) ابو مغازل i لقلق- лелека;
- 6) ابو جلمبو i سرطان- краб;

- 7) ابن اوى - шакал; в цьому випадку це основна назва тварини і від неї утворена і наукова назва виду:
- 8) ابن اوى الذهبي - шакал звичайний (*Canis aureus*).
- 9) Рідше зустрічається кунья в фітонімах:
- 10) ابو النوم i خشخاش - мак.

Таким чином, основними способами утворення арабських біологічних та зоологічних термінів є термінолізація слів загальнолітературної мови, калькування іноземних термінів, запозичення, утворення складних слів, аббревіація. При цьому перевага віддається калькуванню і запозиченню іноземних, в основному англійських термінів.

ВИСНОВКИ

Термін – слово, або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини. Будь-яка існуюча галузь, чи то техніка, чи наука, чи виробництво, мистецтво, має свою термінологію.

Системність термінології визначається двома типами зв'язків, які надають системного характеру сукупності термінів:

- 1) Логічний зв'язок
- 2) Мовний зв'язок

Притаманною терміну, його особливістю як слова в функції назви спеціального поняття є його належність до двох систем. Термін є членом певної термінологічної системи, яка відображає систему понять даної науки. Як лексична одиниця, термін входить в лексико – семантичну систему мови, де займає певне місце серед інших одиниць цього рівня на основі своїх мовних характеристик. Тож хочеться зазначити, що особливість терміна полягає у його «подвійному громадянстві», його положенні як одиниці логосв та одиниці лексика.

Дуже часте виникнення і дослідження нових явищ, змушує науку називати і підбирати нові терміни. Зоологія не є виключенням і на щастя, це завдання є полегшеним для арабської зоології по одній логічній причині, більшість провідних зоологічних центрів дослідження розташовані на Заході, де всі дослідження (нових явищ, видів, підвидів тварин, царств, тощо),

енциклопедичні видання, зоологічні рекомендації, видаються європейськими мовами, тому спрощеним завданням для арабської зоології є підбирання адекватного варіанту назв термінів в арабській мові.

Зоологічний термін – мовний знак у спеціальній функції носія інформації про систему наукових знань, про дослідження різноманітності тварин і систематизації їх, вивчення їх зовнішньої та внутрішньої будови, закономірності їхнього індивідуального та історичного розвитку та їх поведінку, еволюцію, географічне поширення. Екстралінгвістичні фактори: поява нових термінів у результаті їх винаходу, розробка і впровадження сучасних систематик тварин, таксономії.

Існує три способи утворення термінологічних одиниць зоологічної лексики в сучасній арабській літературній мові:

1) Використання чисто арабського терміну – пріоритетний спосіб при створенні і впорядкуванні термінології, однак цей спосіб не отримав такого широкого розповсюдження як два наступних способи.

2) Калькування – дуже поширений в арабському термінотворенні спосіб.

Частіше всього здійснюється головним чином з англійської та французької мов.

Буває двох видів: «семантичне» та «структурно-семантичне»

3) Іноземні запозичення – також як і калькування є дуже поширеним способом термінотворення арабської мови. Частіше всього представляють собою інтернаціоналізми, або англійські слова і звичайно латинські терміни.

Зооніміка – наука про зооніми, власні імена, клички, тварин. Одна з наймолодших областей ономастики.

Зоонімія за першою класифікацією поділяється на:

- рурозоонімію – досліджує власні імена тварин, що живуть у сільському середовищі;
- урбозоонімію – предметом якої є власні імена кімнатних тварин, що живуть у міському середовищі;
- зоонімію зоологічних парків - займається власними іменами тварин, що живуть у зоологічних парках;
- літературна зоонімія – вивчає власні імена тварин, що функціонують у літературі.

Друга класифікація, відрізняється тим від першої тільки тим, що зараховує зоонімію зоологічних парків до урбозоонімії.

Зооніми поділяються на:

- кіноніми - клички собак;
- феліноніми - клички котів;
- гіппоніми - клички коней;

Біологічна номенклатура служить для позначення таксонів живих організмів, тобто і тваринного походження також. На сьогоднішній день, в усіх країнах світу використовується міжнародна біологічна номенклатура на основі біологічної латині. В наш час діє Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. По міжнародному прийнятому способу, назви утворюються біномінально.

В арабській мові наукові номенклатурні назви утворюються на основі:

- 1) Вже існуючих раніше в мові народних назв;
- 2) Кальки з іноземної мови;
- 3) Транслітерація латинської назви.

1. Вже існуючих раніше в мові народних назв:

- ذئب الغابات – вовк звичайний, *Canis lupus*;
- جمل عربي – верблюду арабський, *Camelus dromedaries* – верблюди як і арабські скакуни тісно пов'язані з арабами та їх культурою;
- خيل عربية – арабський кінь, *Equus ferus caballus*;
- جاموس افريقي – африканський буйвол, *Syncerus caffer*;
- أسد – лев, *Panthera leo*;
- تمساح النيل – нільський крокодил, *Crocodylus niloticus*

2. Кальки з іноземної мови:

- العجوم الاخضر – жаба зелена, *Bufo viridis*;
- الدب القطبي – ведмідь білий, *Ursus martimus*;
- البجعة السوداء – лебідь чорний, *Sygnus atratus*;
- بيسون أمريكي – американський бізон;
- امباله – імпала.

3. Транслітерація латинської назви:

- كركدنيات – носорогові;
- الاشريكية القولونية – кишкова паличка.

Останній спосіб використовується в арабській мові рідко . Він є характерним для назв організмів, які не зустрічаються на території проживання носіїв мови, а також для назв мікроорганізмів.

ملخص

تباحثنا في هذه ورقة الدورة الموضوع اسمه خصوصية مصطلحات علم الحيوان في اللغة العربية. ان هذا الموضوع مهم في الوقفة الحاضر لاكتشاف و تدريسه بسبب خلة الاعمال باللغة الاوكرانية الموجودة في الانترنت.

في الفصل الأول تباحثنا ما هي المصطلحات في البثّ العصري لفهم ما هي علاقات اليها في وقتنا. كذلك استعرضنا الموضوع عن تناسق المصطلحات كلها و اكتشفنا الاشياء المفيد. بالاضافة الى ذلك في الفصل الأول تباحثنا مصطلحات علم الحيوان كنظام اللغوي. اكتشفنا هنا إنّ الخصوصية مصطلحات لعلم الحيوان الرابطة الى نظامين. في نهاية لخصنا نتائج العمل في الفصل الأول. في الفصل الثاني تباحثنا ترجمة المصطلحات العربية حول علم الحيوان مع الأمثلة. و كذلك تباحثنا علم "زوؤونيميكاً"، إنه علم عن الكلمات الحيوان. بالاضافة الى ذلك تباحثنا تسميات علم الحيوان و مدة الأحياء. بعد ذلك لخصنا نتائج ورقة الدورات كلها و انتقلنا الى و في ختام الفصل الثاني لخصنا نتائج العمل. الملخص. في نهاية هذه ورقة الدورات تستطيعون أن تروا الأداب المستخدم في هذا العمل. امثلات المصطلحات للعلم الحيوان و ترجمتها الى الرمانية:

Canis lupus – ذئب الغابات-

Camelus dromedaries – جمل عربي-

Equus ferus caballus – خيل عربية-

Syncerus caffer – جاموس افريقي-

Panthera leo – أسد-

Crocodylus niloticus – تمساح النيل-

Bufo viridis – العلجوم الاخضر-

Ursus martimus – الدب القطبي-

Cygnus atratus – البجعة السوداء-

تلك المصطلحات ماسسة بالكلمات مخلوقة في اللغة, يعني الكلمات الشعبية.

فإن أكثر الطرق انتشاراً لتشكيل المصطلحات في المنطقة المدروسة هي اقتفاء المصطلحات الأجنبية واستعارتها ، وغالبًا ما تكون المصطلحات الإنجليزية. في الوقت نفسه ، هناك اتجاه لاستبدال مصطلحات الأصل الأجنبي بمصادماتها العربية وتحويل الكلمات الأجنبية وفقاً لمعايير قواعد اللغة العربية.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акулинина Т.В. Экстралингвистическая обусловленность особенностей французской терминологии компьютерной информатики: Дис. ... канд. филол. наук. - Омск, 2003. - 157 с.
2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. СПб.: Филологический факультет СПбГУ. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 352 с.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. – М., «Междунар. отношения», 1975. - 240 с
4. Белкин В. М. Арабская лексикология / В. М. Белкин. – М. : Издательство Моск. ун-та, 1975.
5. Виноградов В.В. Словообразование в его отношении к грамматике и лексикологии // Изб. труды. Исследования по русской грамматике. – М.: Учпедгиз, 1975. -186 с.
6. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Сборник статей по языковедению. – М., 1939. – Т. 5. – С. 3-54.
7. Галкина О.В. Метафора как инструмент познания (На материале терминов-метафор компьютерного интерфейса): Дис. ... канд. филол. наук. - Тверь, 2004. - 141 с.
8. Дезоксирибонуклеїнова кислота [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2020.
– Режим доступу до ресурсу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BA%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B0.

9. Зоологія [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BE%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>.

10. Зоологія як наука про тварин. [Електронний ресурс] // Освіта.уа. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/biolog/23102/>.

11. Зооніміка [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BE%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0>.

12. Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства: Навч. пос. – К.: УМК ВО, 1989. – 104 с.

13. Кочан І. Українські терміни в парадигмі сучасних наукових учень / І. Кочан // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип. VIII [відп. ред. проф. Л. О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2009

14. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Изде 2. - М., КомКнига, 2006. - 216 с.

15. Моисеев А.И. К определению термина в словарях.- М.: Наука, 1976. - 89 с.
16. О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ АРАБСКОЙ БИОЛОГИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ И НОМЕНКЛАТУРЫ [Электронный ресурс] // Пространство восточной культуры. – 2009. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-nekotoryh-osobennostyah-arabskoy-biologicheskoy-terminologii-i-nomenklatury/viewer>.
17. Популярные арабские имена кошек [Электронный ресурс] // Домашние животные – Режим доступа до ресурсу: <https://www.xn----7sbhfgcfnd8amgdj4dxexc.com/c/%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B1%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BA>.
18. Стасюк Т. В. Нові тенденції розвитку термінознавства: здобутки міжнародної наукової групи Р. Теммерман / Т. В. Стасюк // Термінологічний вісник: Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К. : Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2 (1).
19. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории. М.: Едиториал УРСС, 2004. - 248с
20. ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНІЙ ТЛУМАЧНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ – Івано-

Франківськ: Фоліант, 2015. – 144 с. – (Національна академія наук України Український мовно-інформаційний фонд). – (Т56).

21. Хейралла З. Т. заимствованные слова из арабского языка в русский язык [Електронний ресурс] / Зикра Талибь Хейралла. – 2015. – Режим доступу до ресурсу:

https://www.researchgate.net/publication/325686047_zaimstvovannye_slova_i_z_arabskogo_azyka_v_russkij_azyk.

22. Число хромосом у разных видов [Електронний ресурс] // Cell biology. – 2006. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.cellbiol.ru/book/organizaciya_hromosom/chislo_hromosom_u_raznyh_vidov.